

Tanja Nijmeijer (foto: Tanja Nijmeijer)

IN GESPREK MET FARC-KOPSTUK TANJA NIJMEIJER

'DE REVOLUTIE IS - NOG - NIET GELUKT'

Bijna twintig jaar geleden vertrok Tanja Nijmeijer naar Colombia. Als belangrijk kopstuk van de Revolutionaire Strijdkrachten van Colombia (FARC) was zij nauw betrokken bij de vredesonderhandelingen met de Colombiaanse regering. Nu verblijft ze in de transitiezone en houdt ze zich onder meer bezig met diverse onderwijsactiviteiten.

Maatschappij & Politiek sprak met haar.

IVO PERTIJS

Tanja Nijmeijer (1978) studeerde Spaans aan de Rijksuniversiteit Groningen. Na een stage in Spanje kreeg ze een baan aangeboden in het Colombiaanse Pereira. Een logische stap, laat Nijmeijer in een Skypegesprek weten. 'Ik kwam uit een klein dorpje (Denekamp) en ging naar Groningen waar mijn wereld wat breder werd. Ik verhuisde naar Latijns-Amerika om nog meer van de wereld te zien. Veel jongeren maken een soortgelijke keuze', verklaart Nijmeijer. Andere jongeren trekken volgens haar naar Australië of Zuid-Afrika, maar zij wilde destijds zelf naar Zuid-Amerika: 'In die tijd was ik weinig politiek en sociaal geïnteresseerd. Totdat ik in Colombia aankwam. Daar werd ik geconfronteerd met een werkelijkheid waar je moeilijk onderuit komt als je daar woont'.

Wat zag u daar?

'In Colombia zijn de verschillen enorm groot. Voor mij, als Nederlandse, was het heel frustrerend en confronterend om die verschillen te zien. Er zijn wijken waar mensen wonen in enorme luxe huizen met zwembaden, sauna's en chauffeurs. In diezelfde stad wonen mensen in krottenwijken. Dat is moeilijk te vatten. Als je daar dieper in graaft, wat de meeste toeristen niet doen en ik wel deed, dan zie je waar de onrechtvaardigheid uit bestaat. Ik dacht dat de staat er was om mensen in hun basisbehoeften te voorzien of mensen te helpen. Ik trok de arme wijken in en hoorde dat de staat mensen onrechtvaardig behandelde. De staat sloot mensen politiek uit en vervolgde mensen die het niet eens waren met de Colombiaanse staat of de elites. In de jaren tachtig was er een enorme politieke massamoord op de politieke tak van de FARC, de Patriottische Unie.

Vijfduizend leden van deze partij zijn vermoord. Dat was het werk van de Colombiaanse staat, samen met de paramilitairen.'

De stap om de jungle in te gaan lijkt mij een grote. Hoe kwam u tot deze beslissing?

'Het is niet een beslissing die je zomaar of impulsief neemt. Deze stap verloopt stapsgewijs. Ik werkte al met guerrilla's in de stad. Ik leerde ze kennen en kwam erachter wat voor soort mensen bij de FARC zaten. Ik kwam er al snel achter dat het beeld van de FARC als groep drugs-handelaren en narcoterroristen een mediaverhaal was. Deze mensen hadden politieke beweegredenen. Op een gegeven ogenblik kreeg ik de vraag of ik voor zes maanden de jungle in wilde. Dat wilde ik wel, vooral ook omdat ik nog steeds enkele twijfels over de FARC had, bijvoorbeeld over de kidnap-verhalen: waarom doen ze dat nou? Ik dacht dat de beste manier was om daarachter te komen door de jungle in te gaan en ze te leren kennen. Mensen worden zo vaak door de media gehersenspoeld met wat de gevestigde orde vindt. Toen ben ik de jungle in gegaan. Door wat ik daar zag werd ik dermate overtuigd en geïmpressioneerd dat ik besloot te blijven. Ik kreeg bijvoorbeeld antwoord op mijn vraag over financiële detenties, door de media "kidnappen" genoemd. Voor de guerrilla's was het zo klaar als een klontje. Het Colombiaanse volk moet belasting betalen aan de regering die daar haar oorlog van betaalt. Als ze dat niet doen gaan ze naar de gevangenis. De rijke mensen van dit land moeten dus belasting aan ons afstaan om onze oorlog te bekostigen. Als ze dat niet doen, gaan ze naar onze "gevangenis" die in de jungle is en mobiel is, omdat wij continu bewegen. Je kunt heel

lang en breed over de legitimiteit van die redenering discussiëren. Ik denk zeker dat deze activiteiten veel te lang door de FARC zijn voortgezet, wat ons politiek gezien enorme schade heeft opgeleverd. Maar voor de strijders was het niet meer dan logisch.'

Op een geven ogenblik stond u in het middelpunt van de aandacht in de Nederlandse media. Was u verrast over deze berichtgeving?

'Op dat moment zat ik nog in de jungle en hoorde ik er niet zo veel over. Dat drong pas door toen journalist Jorge Enrique Botero naar de jungle kwam om mij te interviewen. Hij stelde mij op de hoogte dat er in de media een soort van hype rond mij persoon was geweest, en wel op een erg negatieve manier. Toen ik later in Havana aankwam ging ik op onderzoek uit op het internet. Ik zag onder meer de dramaserie *Eileen*. Ik stond er versteld van hoe belachelijk slecht het leven in de guerrilla in die serie was weergegeven. Mensen weten niet goed hoe ze met mijn verhaal om moeten gaan en verzinnen er dan een verhaal omheen. Mensen weten niet goed wat ze moeten met "politieke beweegredenen" en als ze niet politiek bewust zijn, dan verzinnen ze gewoon iets anders, bijvoorbeeld dat ik dat ik verliefd was op een guerrillastrijder en daarom de jungle in ben gegaan. Er zijn verschillende verhalen omheen verzonnen, met vaak ook veel vrouwonvriendelijke elementen. Toen ik in Havana aankwam ging het er de Nederlandse media vooral om dat soort dingen te bevestigen: het avontuurlijke meisje, het naïeve meisje, de jungle-stoeipoes, de terroriste, de mevrouw met bloed aan haar handen. Het ging om de krantenkoppen; daar wordt geld mee verdiend.'

Vredesonderhandelingen tussen de Colombiaanse regering en FARC in Havana (foto: Gobierno Chili)

Waar moeten docenten vooral rekening mee houden als ze lesgeven over gebeurtenissen die buiten Nederland plaatsvinden?

'Docenten moeten zich realiseren dat de media niet alles zijn. Achter de media zitten geld, gewin en politieke belangen. Gebruik het internet om dingen zelf te onderzoeken. Je hoeft niet naar Syrië te gaan om te weten hoe het er daar aan toegaat. Op internet kun je verschillende partijen opzoeken. De media zijn niet objectief. Als ik de Nederlandse media over Poetin hoor, dan vraag ik mij af wat voor beeld mensen van Poetin kunnen hebben als ze elke dag dezelfde onzin krijgen voorgeschoteld. Ik ben echt geen Poetin-fan, maar ik weet wel dat Poetin ook zijn politieke beweegredenen heeft voor de dingen die hij doet of de beslissingen die hij neemt. Ik herinner mij nog hoe de Nederlandse media Chávez afschilderden, terwijl Chávez in Venezuela ook veel goede dingen heeft gedaan. Bekijk twee kanten van de medaille en niet alleen de kant die de gevestigde orde wil laten zien. Zelf ben ik natuurlijk ook het pispaaletje van de media geweest. Dan kom je erachter dat het allemaal niet zo objectief is als het lijkt. De media zeiden lange tijd dat ik een kind heb vermoord. Dat is door Beatrice de Graaf verzonnen in haar boek *Gevaarlijke vrouwen* en werd door vrijwel alle media klakkeloos overgenomen. Voor mij persoonlijk was dat heel zwaar. Ik kwam in Havana aan,

hoorde dit en dacht "jeetje", maar na tien minuten onderzoek op het internet kwam ik erachter dat ik ten tijde van die aanslag allang in de jungle zat. Iedere journalist had dat gemakkelijk kunnen nazoeken, maar niemand deed dat. Dan kom je er dus op een wel heel persoonlijke manier achter hoe de media werken.'

Hoe vond u het dat een terrorismedeskundige als De Graaf zich destijds over u uitliet?

'Op zijn mildst zou ik kunnen zeggen dat ik de analyse over terrorisme van De Graaf basaal, weinig origineel en simplistisch vind. Wat vooral ontbreekt is een oorzaak-gevolganalyse. Er zijn niet-democratische vormen van regeren, onrechtmatige invasies en koloniaties, die de oorzaak zijn van al of niet gewelddadige opstanden en protesten door de bevolking. Die opstanden zijn op hun beurt weer de oorzaak voor velerlei andere reacties (gevolg), die op hun beurt weer oorzaak zijn, enzovoorts. De geschiedenis is een dialectische aangelegenheid en geen opeenvolging van geïsoleerde gebeurtenissen. Wat daarbij eerder was, de kip of het ei, is soms moeilijk te bezien. De Graaf is een reclamebord voor wat de heersende politieke en neoliberale wereldorde vindt over wie terroristen zijn en wie niet. Dat is grof genomen alles wat naar links en anti-imperialistisch riekt, plus IS. Bijvoorbeeld: de Ku Klux Klan staat niet op

de Amerikaanse noch op de Europese lijst van terroristische organisaties, terwijl ze xenofob, racistisch, antisemiet, anti-communistisch, antikatholiek, extreem-rechts en zeer gewelddadig tegen zwarte burgers is. Wat ze van mij vindt, vind ik eerlijk gezegd dan ook niet zo interessant.'

De FARC was van origine een revolutionaire beweging. Hoe kijken jullie nu tegen de revolutie aan?

'Natuurlijk is de revolutie - nog - niet gelukt. Als het gelukt was, dan hadden we de macht overgenomen, zoals dat in Cuba wel is gelukt. Dat is hier niet gebeurd. Op een gegeven ogenblik was er een soort van bewustzijn van beide kanten dat het conflict door niemand zou worden gewonnen. De humanitaire kant van het conflict begon steeds zwaarder te wegen. Het gaat om een conflict van 53 jaar dat enorme schade aan de civiele bevolking heeft berokkend. We hebben nu het idee om als politieke partij door te gaan, als politieke partij zonder wapens wel te verstaan. We hebben onze ideeën dus geenszins opgegeven, maar veranderen de middelen om ze te bereiken en hopen dat we mee kunnen doen in de politiek zonder te worden vermoord, zoals de gewoonte is in Colombia. In augustus hadden we ons eerste congres als politieke partij. We willen de doelen die we altijd al hebben gehad nu via een politieke weg bereiken.'

Op welk moment dacht u: er komt vrede?

'Als je bij de guerrilla gaat, dan word je aan het begin uitgelegd dat het om een tweesporenstrategie gaat: de militaire overname van de macht en een politieke. We hebben altijd open gestaan voor een politieke oplossing van het probleem. Tot het moment dat mij werd verteld dat ik was benoemd om in Havana aan het vredesproces mee te doen, stond ik er niet bij stil dat het tot een vredesproces zou komen, dat het weleens zou kunnen lukken. In het begin dacht ik "We zien het wel, we zien wel met wat voor houding de regering eraan komt, we zien wel of het deze keer goed gaat". Vier voorgaande vredesprocessen in Colombia mislukten. We wisten dat het moeilijk zou worden. We gingen er met enthousiasme heen en hadden een positieve instelling, maar wel denkende dat het over een of twee maanden afgelopen zou kunnen zijn en dat we weer naar de jungle terug zouden moeten keren.'

Hoe komt het dat het lijkt te gaan lukken?

'Het is niet de FARC of de regering die de doorslag geeft. Veel factoren spelen een rol. Bijvoorbeeld de bemiddelaars in

het vredesproces zoals, in Venezuela en Noorwegen. Zij speelden een belangrijke rol bij het zoeken naar oplossingen. Ook zijn er vredesdadens van beide kanten nodig; concrete gebaren van beide kanten die laten zien dat er vertrouwen kan worden opgebouwd. Een voorbeeld hiervan waren de zes eenzijdige staakt-het-vuren van de FARC, terwijl de regering gewoon doorging met bombarderen en oorlog voeren. Uiteindelijk kwam er een tweezijdig staakt-het-vuren, na veel aandringen, vooral door de bevolking. De FARC heeft in alle jaren van het vredesproces veel meer van die gebaren gemaakt dan de regering. Sommige gebeurtenissen braken het vertrouwen weer af, zoals de dood van verschillende guerrilla's in bombardementen door het leger of de slechte omstandigheden voor FARC-strijders in de gevangenissen. Maar uiteindelijk werd er wel vertrouwen opgebouwd. Dat kwam van twee partijen uit. Natuurlijk heeft ook het persoonlijke contact bij de onderhandelingen aan de tafel daar veel mee te maken. In het begin is alles onwennig, maar na verloop van tijd begin je elkaar te kennen, grapjes te maken en vertrouwen te kweken. Dat is ook erg belangrijk.'

Later dit jaar komen er diverse speciale tribunalen. Hoe belangrijk zijn deze tribunalen voor het vredesproces en het bij elkaar brengen van partijen?

'Het vredestribunaal en de waarheidscommissie gaan een belangrijke rol in het verzoeningsproces spelen. Zij maken deel uit van het vijfde punt van het akkoord, dat *Slachtoffers* heet. Volgens de principes van het vredesproces moesten de slachtoffers in het centrum van de onderhandelingen staan, en dat is naar mijn mening ook gebeurd. De slachtoffers hebben meegedacht met het vredesakkoord; het akkoord is aan hen voorgesteld. Zij gaven aan dat voor hen de waarheid centraal staat, meer dan gevangenisstraffen. Straffen zijn gebaseerd op een gevoel van wraakzucht. Dat is respectabel natuurlijk, sommige mensen voelen dat nou eenmaal zo. Maar de groep slachtoffers die voelen dat ze meer gebaat zijn bij de waarheid - die willen weten wat er nou met hun zoon, vader of geliefde is gebeurd - is veel groter. Daarbij gaan het vredestribunaal en de waarheidscommissie een belangrijke rol spelen. Als een persoon voor het vredestribunaal komt en meewerkt door de volledige waarheid te vertellen, dan leidt dat tot strafvermindering. Wie niet meewerkt kan een gevangenisstraf van twintig jaar opgelegd krijgen. Het systeem is erop gericht mensen te motiveren om de waarheid te vertellen. Het grote verschil met de waarheidscommissie is dat er bij de vredestribunalen straffen kunnen worden opgelegd. Aan de waarheidscommissie zijn geen consequenties verbonden.'

Er komen ook leden van het Colombiaanse leger bij het vredestribunaal voor.

'Dat klopt. Het vredestribunaal is ook voor mensen uit het Colombiaanse leger, dat een niet te onderschatten aandeel heeft gehad in mensenrechtenschendingen gedurende de oorlog. Er zijn bijvoorbeeld duizenden gevallen van *falsos positivos*: het doden van burgers en hen dan als guerrillastrijders aan de pers presenteren om een beloning of een extraatje van het leger te ontvangen. Er is ook de mogelijkheid om burgers, zoals zakenmensen, mediamagnaten of politici bij tribunalen voor te laten komen. Zij hebben vaak een veel grotere rol gespeeld in het conflict dan je eigenlijk zou denken. Bij een conflict denken mensen vaak dat er maar twee (of soms drie) partijen zijn; mensen met geweren in hun handen. Maar daarachter zitten ook mensen die bijvoorbeeld paramilitaire groepen financieren of met politieke beslissingen stimuleren. Deze mensen wassen hun han-

TERRORIST OF VRIJHEIDSTRIJDER?

Tanja Nijmeijer: 'Iemand wordt als *terrorist* of *vrijheidsstrijder* bestempeld door de heersende politieke wereldorde met de Verenigde Staten voorop, die daarbij nogal eens van mening veranderen al naargelang de politieke bondgenootschappen die ze aangaan. Toen de Taliban in de jaren tachtig nog *Mujahideen* heetten, werden ze door de wereld als vrijheidsstrijders gezien en door de Verenigde Staten bewapend. De Palestijnen worden door de Verenigde Naties als legitiem verzet gezien, terwijl ze voor Israël terroristen zijn. Het is een terrein dat openligt voor discussie, omdat er nog nooit een eenduidige definitie voor de term *terrorisme* is gevonden en er dus geen duidelijkheid is. Het hangt er maar net vanaf hoe jouw eigen politieke wereldbeeld eruit ziet. Als je in Colombia het platteland op gaat is het heel aannemelijk dat, als je mensen vraagt wat nou eigenlijk terrorisme is, de boeren als voorbeeld de Colombiaanse Staat of het leger geven, want boeren hebben heel veel te lijden gehad onder de Colombiaanse Staat, maar als je mensen uit de stad vraagt, zullen ze vaak antwoorden dat het juist de guerrilla's zijn. Wie heeft er gelijk? De wereld is niet zo zwart-wit als we vaak denken.'

den vaak in onschuld, terwijl ze een enorm groot aandeel in de oorlog hebben. Daarom is het vredestribunaal er ook voor die mensen.'

Moet u zelf ook voor het vredestribunaal verschijnen?

'We wachten af. Ik heb al eerder aangegeven dat ik niet met de media praat over dingen die door een tribunaal moeten worden besloten. Niet omdat ik bang ben, me schuldig voel of andere negatieve gevoelens daarbij heb, maar gewoon uit principe, omdat ik vind dat de media in het algemeen niet de plek zijn om over dat soort dingen te praten. Uit respect voor slachtoffers, maar ook uit respect voor de rechterlijke macht, in dit geval het vredestribunaal.'

Stel dat u een gastles maatschappijleer mag geven. Welke boodschap zou u vooral over willen brengen?

'Ik zou mijn persoonlijke verhaal vertellen. Ik wil een brug zijn tussen twee culturen, tussen een conflict dat zijn oorzaken heeft en een cultuur die niet weet wat oorlog of conflict eigenlijk betekent. Ik zou mensen ook willen laten inzien dat wat de media zeggen niet altijd voor waar moet worden aangenomen. Ik zou ook de nadruk leggen op het feit dat er een bepaalde wereldorde is die mensen als "terroristen" bestempeld, al naargelang politieke of economische interesses. Maar achter de strijd van "terroristen" ligt een gevoel van onrechtvaardigheid, vaak historisch scheve verhoudingen tussen landen, tussen culturen. Leer deze mensen begrijpen - ik zeg niet accepteren of gelijk geven - in plaats van gelijk te oordelen, dan kom je veel sneller tot een oplossing. Ik zou ook de FARC en het vredesproces als voorbeeld nemen, of bijvoorbeeld de PKK, met wie we ook veel contact hebben gehad toen we op Cuba zaten. Ik zou vertellen hoe deze organisatie door de Turkse regering totaal wordt zwartgemaakt en op de lijst van terroristische organisaties terecht is gekomen. Als je desalniettemin met een strijder van de PKK of FARC praat, de geschiedenis en de oorzaken van het conflict snapt, dan kweek je meer begrip. Je kunt het ermee eens zijn of niet, daar gaat het niet om, maar laten we niet oordelen uit onbegrip of angst. Ik heb eerlijk gezegd zoveel domme commentaren van Nederlanders over het conflict in Colombia of over de FARC gelezen. Mensen die de klok horen luiden maar geen flauw benul hebben waar de klepel hangt en wel hun mening direct klaar hebben.' ♦

STEF

VERANTWOORDELIJK, RESPECT EN TROTS

Ik heb er een hekel aan als iemand 'normen en waarden' gebruikt in plaats van 'waarden en normen'. Het lijkt mij dat je eerst voor een waarde gaat, voordat er een norm wordt opgeplakt. Het vooropstellen van normen maakt de regel belangrijker dan de waarde en dat mag volgens mij nooit een uitgangspunt zijn. Ik begrijp het overigens wel. Het is vele malen gemakkelijker om te bedenken wat je (niet) wilt en wat je ergens van vindt, dan te bedenken waarom je iets wilt of waarom je iets vindt. Maar als we ons nu eerst eens bedenken waarom we iets willen of waarom we iets vinden, misschien kom je dan wel tot een hele andere norm.

Ik heb het afgelopen schooljaar voor de verandering eens een zeer nuttige training gehad. Het doel van de training was te komen tot een eenduidige aanpak voor de groeiende groep moeilijkere leerlingen. Bij de eerste bijeenkomst had de trainer alle regels van onze school uitgeprint: drie A4'tjes vol met de regels uit de schoolgids en de lijst met aparte leerling- en docentregels. Er stonden dubbele, soms tegenstrijdige en onduidelijke regels in. We hadden door de jaren heen een heleboel normen verzameld, maar de waarden uit het oog verloren. Hij vroeg ons na te denken over wat wij nu echt belangrijk vonden om onze leerlingen mee te geven. Wij kwamen op drie waarden uit: verantwoordelijkheid, respect en trots.

Het komend schooljaar gaan wij met onze leerlingen over deze waarden in gesprek. We vertellen niet welke normen daarbij gelden, maar wij leggen uit wat deze waarden betekenen. Als leerlingen weten waarom wij als leraren iets willen en waarom we ergens iets van vinden, dan zijn ze slim genoeg om te bedenken welke normen daarbij horen en zullen ze zich daar op eigen initiatief aan houden.

Het 'normen-en-waardendebat' aangezwengeld door Jan Peter Balkenende bestaat dit jaar vijftien jaar. Hoewel het onderwerp nog altijd op de politieke agenda staat, zijn we er in onze pluriforme samenleving geen steek mee opgeschoten. Het is een flutdebat waar we direct mee moeten stoppen. Ik word er moe van om telkens te lezen dat de 'gewone Nederlander' last heeft van een 'vroeger-was-alles-beter-complex' met als oplossing een soort patriottisme. Misschien zouden we kunnen stoppen met de ander de norm op te leggen. Laten we een samenleving bouwen op waarden als verantwoordelijkheid, respect en trots. Iedereen mag daar dan zelf zijn eigen invulling aan geven. ♦

STEF VAN DER LINDEN
(*maatschappijleer.net*)